

Delfi proti Estonsku, rozsudek ze dne 10. 10. 2013

Stěžovatel: Delfi

Žalovaný stát: Estonsko

Číslo stížnosti: 64569/09

Datum: 10.10.2013

Článek Úmluvy: čl. 10

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: kritéria přípustnosti, ochrana pověsti jiných, předvídatelnost zákona, proporcionalita, prostor pro uvážení/margin of appreciation, ratione materiae, respektování rodinného života, respektování soukromého života, svoboda projevu/sdělovací prostředky

Český právní řád: čl. 17, čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 135 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Významnost: 1

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem je Delfi, akciová společnost registrovaná v Estonsku (dále také „společnost“ či „stěžovatel“), která vlastní jeden z největších internetových zpravodajských portálů v zemi. Články uveřejněné na portálu umožňovaly čtenářům klikem na „přidej komentář“ a „čti komentář“ o obsahu článku diskutovat s tím, že příspěvky nebyly stěžovatelem editovány či měněny. Čtenáři však mohli komentáře obsahující difamační výroky nebo komentáře podněcující nenávist označit, načež takový komentář byl okamžitě odstraněn. Portál obsahoval také systém automatického odstraňování difamačních výrazů. Čtenáři zpravodajského serveru byli upozorněni, že publikované komentáře neobsahují názory serveru a že autoři komentářů jsou za jejich znění odpovědní. V roce 2006 zveřejnila společnost Delfi článek, který se týkal přepravní lodní společnosti, která zajišťuje dopravu mezi jednotlivými ostrovy v zemi. Pod článkem dostali čtenáři možnost vyjádřit se k jeho obsahu v diskusi. Ta obsahovala 185 příspěvků, z nichž asi dvacet obsahovalo množství hrubých, urážlivých a útočných komentářů směřujících proti firmě zajišťující lodní přepravu a jejímu většinovému vlastníku (§ 6 – 15).

Dne 9. března 2006 požádali právní zástupci vlastníka lodní společnosti společnost, aby odstranila útočné komentáře a nahradila lodní společnosti nemajetkovou újmu ve výši asi 32 000 €. Stejný den byly uvedené komentáře odstraněny s tím, že žádost o náhradu újmy byla odmítnuta (§ 16).

V dubnu 2006 podal vlastník lodní společnosti žalobu proti společnosti, kterou soud prvního stupně rozsudkem z června 2007 zamítnul s odůvodněním, že odpovědnost stěžovatelky je podle zákona o službách informační společnosti vyloučena. Soud uvedl, že společnost nemůže být považována za vydavatele komentářů s tím, že nemá ani povinnost tyto komentáře monitorovat (§ 17 až 19).

Odvolací soud v Tallinu rozhodnutím z 22. října 2007 rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc zpět k projednání soudu prvního stupně s tím, že podle zákona o službách informační společnosti soud prvního stupně pochybil, když odpovědnost společnosti neshledal. V novém rozhodnutí soud prvního stupně dne 27. června 2008 rozhodl, že přes existenci systémů odstraňujících nevhodné komentáře nebyla ochrana osobnostních práv ostatních dostatečně zaručena. Upozornění, že společnost není odpovědna za komentáře uvedené v diskusi pod jednotlivými články, ji podle vnitrostátního soudu nezabývá odpovědnosti za případnou újmu. Soud konstatoval, že osobnostní práva většinového vlastníka byla porušena, a stanovil, že stěžovatelka má uhradit tomuto vlastníku náhradu nemajetkové újmy ve výši odpovídající 320 €. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno i odvolacím soudem, který zdůraznil, že role společnosti ve vztahu k daným komentářům nebyla pouze technická.

Nejvyšší soud se v rozsudku z června 2009 se závěry soudů nižších stupňů ztotožnil. Stanovil, že za vydavatele komentářů nacházejících se pod články je nutné považovat jak společnost, tak i autory těchto komentářů s tím, že je na žalobci, koho se rozhodne žalovat. Nejvyšší soud uzavřel, že společnost měla zabránit uveřejnění komentářů, které byly zjevně protiprávní. Poté, co tyto byly na portál umístěny, pochybila, když je z vlastní iniciativy neodstranila, přestože si musela být vědoma jejich povahy (§ 20 až 29).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Ve vztahu k článku 10 Úmluvy stěžovatel namítá, že estonské soudy porušily svobodu projevu garantovanou článkem 10 Úmluvy, když shledaly společnost odpovědnou za komentáře, které na portál umístili čtenáři portálu (§ 46 až 47).

1. K přijatelnosti

Soud nejprve posuzoval, zda je stížnost přijatelná. Poznamenal, že společnost byla žalována ve věci ochrany osobnosti pro komentáře, které byly uveřejněny na internetovém portálu s tím, že tato společnost byla spolu s autory komentářů rozhodnutími vnitrostátních soudů shledána odpovědnou za pochybení spočívající v tom, že nezabránila zveřejnění či neodstranila nezákonné komentáře z vlastní iniciativy. Soud uzavřel, že se stížnost váže na svobodu projevu, a tedy spadá do rozsahu článku 10 Úmluvy (§ 48 - 51).

1. K odůvodněnosti

Tvrzení účastníků

Stěžovatelka namítá, že rozhodnutí vnitrostátních soudů zasahuje do práva na svobodu projevu a práva získávat informace s tím, že takový zásah nebyl učiněn „na základě zákona“, když ustanovení vnitrostátního práva neobsahuje závazek, aby společnost monitorovala obsah komentářů vložených do diskuse třetími osobami. Podle stěžovatelky nebyla rozhodnutí estonských soudů předvídatelná. Omezení svobody projevu nebylo nezbytné v demokratické společnosti, když společnost disponovala systémem automatického odstraňování difamačních výrazů a osobám, kterým byla způsobena újma na osobnostních právech, právní řád umožňuje podat proti autorům takových komentářů žalobu. Stěžovatelka dále namítá, že uložená nutnost monitorovat veškeré komentáře je v rozporu s právem na svobodu projevu a informace. Role společnosti byla podle jeho vyjádření pouze pasivní, když poskytovala prostor čtenářům vyjádřit se. Poté, co byla upozorněna na nezákonný obsah některých komentářů, je bez prodlení odstranila (§ 52 - 58).

Stanovisko vlády vychází z názoru, že povinnost chovat se tak, aby nebyla způsobena újma osobnostním právům třetích osob, vyplývá jak ze zákona, tak i z ustálené judikatury. Odpovědnosti za

obsah publikovaných komentářů se podle vlády nelze zříci jednostranným prohlášením, přičemž odpovědnost je společná a nerozdílná. Vláda uvedla, že omezení svobody projevu je v demokratické společnosti nezbytné, neboť povaha předmětných komentářů difamačního obsahu neměla skutečné opodstatnění. Systém, kdy musel být daný portál nejprve upozorněn na povahu nevhodných komentářů, podle vlády nezajišťuje dostatečnou ochranu práv třetích stran. Přenos informací prostřednictvím internetu je tak rychlý a rozšířený, že než dojde k odstranění nevhodných komentářů, jsou již práva třetích stran porušena. Vláda také upozornila na skutečnost, že žalovat skutečného autora komentáře by představovalo značné břemeno ve vztahu k identifikaci počítače a osoby, která komentář napsala. Protože byla většina komentářů anonymních, vzniká problém s identifikací aktivně legitimovaného žalovaného. Podle stanoviska vlády nebyla společnost pouhým zprostředkovatelem služeb k ukládání dat, ale byla poskytovatelem těchto služeb, když měla možnost komentáře vkládat, upravovat a odstraňovat. Protože měla zavedený systém na odstraňování nevhodných komentářů, byla si vědoma své odpovědnosti za jejich obsah. Vláda také uvedla, že předmětné komentáře nebyly namířeny proti přepravní společnosti jako takové, ale proti jejímu většinovému vlastníku s tím, že povaha hrubých výrazů v ní použitých šla nad rámec společensky únosné a rozumné veřejné debaty (§ 59 - 68).

Hodnocení Soudu

(a) Existence zásahu Soud konstatoval, že bez ohledu na odlišná stanoviska stran ve vztahu k odpovědnosti společnosti stěžovatele za nevhodné komentáře není mezi stranami sporu o tom, že rozhodnutí vnitrostátních soudů znamenalo zásah do práva na svobodu projevu zaručeného článkem 10 Úmluvy. Takový zásah musí být učiněn „na základě zákona“, musí sledovat legitimní cíl ve světle odstavce 2 článku 10 a musí být „nezbytný v demokratické společnosti“ (§ 69, 70).

(b) Zákonnost

Soud zopakoval, že předpis nemůže být považován za zákon, pokud nebyl, ve smyslu článku 10 odst. 2, formulován s dostatečnou přesností tak, aby občané věděli, co se od nich očekává, s tím, že důležitým aspektem zákona je jeho předvídatelnost. Ve vztahu k předmětné stížnosti se stanovisko stran liší potud, zda byl zásah do svobody projevu společnosti učiněn na základě zákona. Zatímco podle tvrzení společnosti vnitrostátní právo neobsahuje pozitivní závazek monitorovat obsah komentářů učiněných na zpravodajském portálu třetími osobami a její odpovědnost je omezená směrnicí o elektronickém obchodu, jsou podle názoru vlády média odpovědná za zveřejňování obsahu informací společně s autory podle příslušných ustanovení občanskoprávních předpisů a judikatury. Zatímco je úlohou vnitrostátních soudů správně aplikovat vnitrostátní právo, Soud může pouze určit, zda účinky takového výkladu jsou v souladu s Úmluvou.

Soud konstatoval, že i když jsou ustanovení Ústavy, občanského zákoníku a zákona o závazcích, na základě kterých vnitrostátní soudy dovodily odpovědnost společnosti za uvedené komentáře, formulována obecně, jednoznačně z nich vyplývá odpovědnost sdělovacích prostředků za uveřejnění difamačních komentářů. Skutečnost, že se daná ustanovení používají ve vztahu ke klasické novinářské činnosti, zatímco v uvedeném případě jde o dokumenty existující na elektronickém úložišti, je podle Soudu nerozhodná (§ 71 - 75).

76. Soud tedy uvádí, že společnost jako profesionální vydavatel musela být přinejmenším seznámena s právními předpisy a judikaturou a mohla si zajistit kvalifikovanou právní pomoc. V této souvislosti Soud poznamenává, že zpravodajský portál Delfi je jedním z největších v Estonsku a že existence komentářů v prostoru pro diskuse byla veřejnosti známa. Soud konstatuje, že společnost mohla posoudit rizika spojená s těmito aktivitami a měla do rozumné míry předvídat důsledky, které z nich mohly plynout. Na základě uvedeného Soud uzavřel, že předmětný zásah do práva na svobodu projevu byl učiněn na základě zákona ve smyslu

druhého odstavce článku 10 Úmluvy.

(c) Legitimní cíl

77. Soud uvedl, že omezení svobody projevu společnosti stěžovatele sledovalo legitimní cíl, a to sice ochranu dobré pověsti a práv ostatních. Soud zvážil argument společnosti stěžovatele o odpovědnosti skutečných autorů komentářů. Podle jeho názoru však skutečnost, že jsou v zásadě také odpovědní, nemůže odstranit legitimní cíl, tedy, aby byla konstatována odpovědnost společnosti za újmu na pověsti a právech druhých. Soud musí odpovědět na otázku, zda byla práva společnosti nepřiměřeně omezena tím, že byla konstatována odpovědnost společnosti za komentáře napsané třetími stranami; jinými slovy, zda bylo omezení „nezbytné v demokratické společnosti“.

(d) Nezbytnost v demokratické společnosti

(i) Obecné zásady

Soud připomněl, že otázka „nezbytnosti v demokratické společnosti“ je podrobně rozvedena v ustálené judikatuře Soudu. Ve vztahu k ochraně pověsti je právo chráněné článkem 8 Úmluvy součástí práva na respektování soukromého života. Útok na pověst osoby musí ve smyslu článku 8 splňovat kritérium závažnosti. Při zvážení toho, zda je potřeba omezení práva na svobodu projevu v demokratické společnosti v zájmu ochrany pověsti a práv druhých, musí Soud posoudit, zda vnitrostátní orgány při ochraně dvou hodnot chráněných Úmluvou, zachovaly spravedlivou rovnováhu, v tomto případě mezi svobodou projevu a právem na respektování soukromého života, přičemž obě hodnoty si zaslouží stejnou vážnost a rozsah uvážení by měl být v případě tvrzeného porušení článku 8 Úmluvy ze strany poškozené osoby či článku 10 Úmluvy ze strany společnosti stejný.

Při potřebě zachovat spravedlivou rovnováhu je potřeba podle Soudu vzít v úvahu tyto okolnosti: přínos k diskusi záležitosti veřejného zájmu, obecná známost osoby, jejíž pověst byla poškozena, samotný předmět komentáře, předchozí chování dotčených osob, způsob získání informací a jejich pravdivost, obsah, formu a následky zveřejnění a povahu uložených sankcí (odst. 78 až 83).

(ii) Aplikace obecných zásad na projednávanou věc

84. Ve vztahu k projednávané věci Soud uvádí, že komentáře, které autoři napsali v reakci na článek o společnosti uveřejněný na internetovém zpravodajském portálu, měly difamační povahu. Společnost tyto komentáře odstranila bezprostředně poté, kdy byla poškozenou stranou informována, a popsala je jako „právo porušující“ a „nezákonné“ před Soudem. Nicméně strany se odlišují v názoru na to, zda občanskoprávní odpovědnost společnosti stěžovatele za difamační komentáře znamená nepřiměřený zásah do jejího práva na svobodu projevu. Jinými slovy otázkou je, zda, jak tvrdí vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích, závazek společnosti zajistit, aby komentáře zaslané na její internetový portál neporušily osobnostní práva třetích osob, byl v souladu se zárukami poskytnutými v článku 10 Úmluvy.

85. Aby bylo možné na tuto otázku odpovědět, musí Soud zanalyzovat několik faktorů, které považuje v okolnostech daného případu za důležité. Soud bude zprv zkoumat obsah předmětných komentářů, zadruhé opatření, která společnost stěžovatele přijala, aby uveřejnění difamačních komentářů předešla či je odstranila, zatřetí odpovědnost autorů komentářů jako alternativu odpovědnosti společnosti a za čtvrté důsledky vnitrostátních soudních řízení pro společnost.

86. Soud poznamenává, že novinový článek uveřejněný na zpravodajském portálu Delfi se týkal tématu s jistým stupněm veřejného zájmu. Popisoval, jak lodě zasílající společnosti plují z jedné

trasy na druhou, přičemž lámou led v místech, kde by potenciálně mohla vzniknout ledová cesta, následkem čehož bylo otevření takových cest, které znamená v porovnání se službami lodní společnosti levnější a rychlejší spojení mezi ostrovy, o několik týdnů přeloženo. Článek byl koncipován vyváženě, nebyl laděn útočně a manažer lodní společnosti dostal příležitost poskytnout nutná vysvětlení. Samotný článek nedal vzniknout žádným argumentům vztahujícím se k urážkám, které byly vzneseny v rámci řízení před vnitrostátním soudem. Článek nicméně pojednával o činnostech lodní společnosti, které negativně ovlivnily značné množství lidí. Z toho důvodu Soud naznal, že jeho zveřejněním mohla stěžovatelka počítat s případnými negativními reakcemi zaměřenými proti lodní společnosti a jejím manažerům a že s ohledem na obecnou pověst komentářů umístěných na zpravodajském portálu Delfi bylo pravděpodobné, že negativní komentáře půjdou za hranice přiměřené kritiky a dosáhnou úrovně zbytečných urážek nebo nenávistných poznámek. Také se zdá, že počet komentářů za uvedeným článkem byl větší než průměrný, čímž ukazoval na značný zájem o téma mezi čtenáři, kteří své komentáře zaslali. Soud proto uzavřel, že společnost měla očekávat, že bude muset v situaci projednávané věci postupovat opatrně, aby se vyhnula odpovědnosti za porušení pověsti jiných osob.

87. Ve vztahu k opatřením přijatým stěžovatelovou společností Soud poznamenává, že vedle upozornění o tom, že autoři komentářů a nikoli společnost nesou za komentáře odpovědnost a že je zakázáno zasílat komentáře, které jsou v rozporu s dobrou praxí či obsahují výhrůžky, urážky, neslušné výrazy či vulgarismy, disponovala společnost dvěma opatřeními. Zaprvé, měla automatický systém vymazávání komentářů obsahujících slova, v jejichž kořenu byl určitý vulgární výraz. Za druhé měla systém odebrání komentářů spočívající v tom, že kdokoli mohl upozornit na nevhodné komentáře kliknutím na políčko, které bylo pro tento účel zřízeno, čímž se informace dostala k pozornosti správcům portálu. Podle Soudu tedy nelze říci, že by společnost stěžovatele naprosto opomněla svoji povinnost nezpůsobit újmu pověsti třetích stran. Zdá se však, že automatický systém filtrování bylo možné poměrně snadno obejít. I když systém mohl zabránit některým urážkám či výhrůžkám, v případě dalších selhal. I když není pochyb o tom, že systém byl užitečný, Soud naznal, že jako takový nedostatečně chránil před újmou způsobenou třetím osobám.
88. Soud se dále věnoval systému odebrání komentářů. Otázka, zda použitím tohoto systému splnila společnost stěžovatele řádně svoji povinnost, byla jednou z klíčových ve sporu mezi stranami. Soud nejprve poznamenává, že technické řešení systému odebrání komentářů bylo snadno přístupné a uživatelsky vhodné – bylo potřeba pouze kliknout na tlačítko k tomu určené. Nebylo nutné zdůvodňovat, proč je určitý komentář nevhodný, či zasílat společnosti patřičnou žádost. Ačkoli v projednávaném případě dotčená osoba podle své volby nepoužila systém odebrání komentářů, který společnost na svých webových stránkách používala, s tím, že formulovala své nároky písemně a poslala je poštou, není sporu o tom, že difamační komentáře byly společností odstraněny ihned poté, kdy společnost žádost obdržela. V ten okamžik však byly komentáře přístupné veřejnosti již po dobu šesti týdnů.
89. Soud poznamenává, že podle názoru dotčené osoby, s kterým vyjádřily souhlas i vnitrostátní soudy, nezajistil automatický systém filtrování a následný systém odebrání komentářů dostatečnou ochranu práv třetích osob. Vnitrostátní soudy v tomto ohledu přikládaly značnou důležitost skutečnosti, že zveřejnění zpravodajských článků a zveřejňování komentářů k těmto článkům ze strany jejich čtenářů bylo součástí profesionální činnosti společnosti stěžovatele. Společnost měla zájem o čtenáře a jejich komentáře, na kterých závisel zisk z uveřejněných reklam. Soud považuje tento argument za stěžejní při posouzení proporcionality zásahu do svobody projevu společnosti stěžovatele. Soud také konstatuje, že zveřejňování difamačních komentářů na významném internetovém zpravodajském portálu představuje pro širokou veřejnost možnost vyjádřit se. Soud dále poznamenává, že společnost stěžovatele – nikoli osoba, jejíž pověst je dotčena – věděla o článku, který měl být uveřejněn, měla předvídat povahu případných komentářů, které článek mohl vyvolat, a měla přijmout technická nebo

jednotlivá opatření, aby zajistila, že takové komentáře nebudou zveřejněny. Autoři komentářů sami nemohli změnit či vymazat komentář, který jednou zaslali na zpravodajský portál Delfi, zatímco společnost stěžovatele disponovala technickými prostředky, které jí to umožňovaly. Soud tak uznává, že společnost stěžovatele disponovala značnou mírou kontroly komentářů zveřejněných na svém portálu a že plně nevyužila možnosti kontroly, které měla k dispozici.

90. Soud také zvážil skutečnost, že vnitrostátní soudy nestanovily, jakým způsobem má společnost zajistit ochranu práv třetích stran s tím, že volbu nechaly na společnosti samé. Soud neuložil společnosti učinit žádná zvláštní opatření jako například povinnost registrace uživatelů, kterým bude posléze umožněno články komentovat, povinnost monitorovat komentáře předtím, než je společnost zveřejní, nutnost přezkoumat komentáře ihned poté, co jsou uveřejněny atd. Soud stanoví, že svoboda, kterou v tomto ohledu společnost stěžovatele má, je důležitým faktorem, který omezuje závažnost zásahu do svobody projevu.
91. Soud si povšimnul argumentu společnosti, že dotčená osoba mohla žalovat konkrétní autory komentářů. Větší relevanci však přisuzuje argumentu vlády, že pro jednotlivce je velmi složité identifikovat osoby žalovaných pro potřeby občanskoprávní žaloby. Z čistě technických důvodů se zdá být nepřiměřené vyžadovat po poškozeném, aby určil autory difamačních komentářů. Ve vztahu k pozitivním závazkům státu vyplývajícím z článku 8 Úmluvy, které mohou zahrnovat přijetí opatření k ochraně respektování soukromého života v oblasti vztahů mezi jednotlivci navzájem (viz *Von Hannover /č. 2/, cit. výše, § 98 a tam uvedené další odkazy*), Soud není přesvědčen o tom, že opatření umožňující poškozenému žalovat pouze autory difamačních komentářů tak, jak navrhovala v projednávané věci společnost, by zajistila účinnou ochranu práv poškozených na soukromý život. Poznává, že společnost umožnila vlastní volbou komentáře neregistrovaným uživatelům s tím, že musela předpokládat, že za tyto komentáře bude odpovědná.
92. Soud si je v tomto kontextu vědom důležitosti přání uživatelů internetu zůstat v anonymitě při výkonu práva na svobodu projevu. Na druhou stranu rozšíření internetu a možnost či nebezpečí, že informace, které jsou jednou zveřejněné, veřejné zůstanou, vyžaduje jistou opatrnost. Snadné zveřejnění informací na internetu a značný počet informací, které obsahuje, představuje nesnadný úkol spočívající v identifikaci difamačních vyjádření a jejich následnému odstranění. Je to úkol nejen pro operátora internetového zpravodajského portálu, tak jako je tomu v projednávaném případě, ale zejména pro potenciálně poškozenou osobu, která pravděpodobně nedisponuje možnostmi neustále Internet sledovat. Soud považuje posledně uvedené za důležitý faktor při stanovení rovnováhy mezi dotčenými právy a zájmy. V tomto kontextu Soud odkazuje na věc *Krone Verlag GmbH & Co. KG proti Rakousku /č. 4/, č. 72331/01, rozsudek ze dne 9. listopadu 2006, kde stanovil, že přesunutím rizika obdržet nápravu v řízení o žalobě na ochranu osobnosti na mediální společnost, která je často v lepší finanční situaci než poškozený, neznamená nepřiměřený zásah do práva společnosti na svobodu projevu (rozsudek senátu Soudu ve věci *Krone Verlag GmbH**

Co. KG proti Rakousku /č. 4/, cit. výše).

93. Konečně Soud poznamenává, že společnost musela zaplatit dotčené osobě částku ve výši odpovídající 320 € jako náhradu nemajetkové újmy. Podle názoru Soudu nemůže být tato částka, s přihlédnutím ke skutečnosti, že společnost stěžovatele je profesionálním operátorem jednoho z největších internetových zpravodajských portálů v Estonsku, považována za odpovídající a přiměřenou porušení konstatovanými vnitrostátními soudy.
94. S ohledem na výše uvedené, zejména na urážlivou a výhružnou povahu komentářů a skutečnost, že tyto komentáře byly zaslány v reakci na článek, který byl uveřejněn společností stěžovatele na jejím profesionálně spravovaném zpravodajském portálu komerční povahy, na nedostatečnost opatření přijatých společností k zabránění újmy na pověsti dalších stran a na nedostatečnost zajištění skutečné možnosti přivést k odpovědnosti autory komentářů, mírnou

sankci uloženou společnosti dospěl Soud k závěru, že v projednávané věci závěr vnitrostátních soudů, že společnost je odpovědná za difamační komentáře zaslané čtenáři na jejich internetovém zpravodajském portálu, představuje ospravedlnitelné a proporcionální omezení práva stěžovatelky společnosti na svobodu projevu.

K porušení článku 10 Úmluvy tak nedošlo.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně:

1. prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. rozhoduje, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

(...)

(zpracoval Mgr. Aleš Pavel)